

POSUDEK OPONENTA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Studijní obor: **Anglická a americká literatura (jednooborové navazující studium)**

Název práce: ***Konec civilizace a Ostrov: Analýza utopického a anti-utopického světa***

Aldouse Huxleyho

Autorka práce: **Bc. Jitka Ertelová**

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Ladislav Nagy, Ph.D.**

Oponent diplomové práce: **Mgr. Tomáš Jajtner, Ph.D. et Th.D.**

Stručná charakteristika práce

Diplomová práce kolegyně Ertelové se zabývá žánrem utopie a anti-utopie/dystopie v díle britsko-amerického spisovatele Aldouse Huxleyho (1894-1963). Úvodní, teoretická část (kap. 1, str. 9-32) se zaměřuje na vymezení zmíněných žánrů. Autorka se při svém výkladu opírá jak o české práce k tématu (Pomahač, Ouředník, Šidlák), tak o práce z anglofonního světa (zejména Frye, Booker, Pohlová). Předkládá definici opřenou o vývoj žánru od jeho předchůdců v mýtech o zlatém věku, přes křesťanskou eschatologii k zakládajícím textům doby renesanční (More, Campanella, Bacon, vzdáleněji Rabelais), přes klíčové práce Hobbesovy (především jeho *Leviathan*), filozoficko-literární texty osvícenství (Swift, Rousseau, Voltaire), k romantickým pokusům o „uskutečně“ utopického ideálu (Charles Fourier, Henri de Saint-Simon, včetně proslulé Owenovy osady *New Harmony* z roku 1852) až po „světodějně“ utopie v destruktivních ideologiích konce 19. a 20. století, tj. fašismu, nacismu a komunismu. Jejich reflexe s naléhavostí přináší i onen dlouhý stín každého takového pokusu, tj. jeho podmíněnost často strašlivými zásahy do lidských práv a svobod, podmanění člověka strojovým systémem, onou eschatologií „neosobnosti“ (J. Patočka), která je symbolem obludných kataklyzmat 20. věku. V tom smyslu je žánr utopie jako představa o - Leibnizovými slovy - „nejlepším z možných světů“ provázen utopií „naruby“, tj. dystopií, příp. anti-utopií. Ertelová se v této souvislosti pokouší o rozlišení těchto často synonymně vnímaných výrazů tak, že - rozumím-li tomu dobře - anti-utopie je jakási „zdánlivá“ utopie, tj. šalivý ideál, zatímco dystopie je popis dokonalé společnosti, v níž se zároveň dokonává totální destrukce lidského. Ertelová v té souvislosti připomíná některé klíčové texty a autory tohoto žánru v literatuře 20. století (Zamjatin, Orwell, Huxley, Burgess, Wyndham či Bradbury).

Vlastní analýza se soustředí na dva klíčové Huxleyho romány: anti-utopii *Konec civilizace* z roku 1932 a utopii *Ostrov* vydanou na konci jeho života roku 1963. Ertelová metodicky postupuje po tématech (téma ušlechtilého divocha, Huxleyho intertextualita, odkazy na jiná literární díla, umění a věda, příroda, zlo, eugenika apod.) Závěr práce shrnuje podstatné body analýzy a pokouší se o přesnější žánrové vymezení obou děl, potažmo o konkrétnější definici celého utopického žánru. Autorka dospívá k tomu, že jednoznačné vymezení není možné, protože „v jádru každé utopie se skrývá zárodek dystopie/anti-utopie“ (str. 80).

Celkové zhodnocení

Práce je napsaná se zájmem, využívá široký záběr sekundární literatury, témata analýzy jsou dobře vztažena k teoretickému aparátu. V tom smyslu se jedná o promyšlený text, navíc o zajímavém a aktuálním tématu. V teoretické části je dobře zpracován vývoj utopického/dystopického románu od cestopisných textů směrem k technickým a politickým tématům, stejně jako obecná orientace novověké utopie na budoucnost, resp. reflexi této budoucnosti v neexistujícím ideálu (*Utopie, Sluneční stát* apod.) na rozdíl od starověké a středověké fixace na „zlatý věk“.

Široký záběr tématu, stejně jako historický exkurz do vývoje utopie/dystopie ovšem nutně ponechává některé podstatné otázky pouze naznačeny, často dosti hrubou zkratkou. Autorka několikrát poukazuje na křesťanskou eschatologii, ovšem bez toho, aby postihla její zásadní význam pro projekci ideálu „lepšího“ světa či „nového“ věku. V tomto ohledu je podstatné, do jaké míry je naděje na takovou skutečnost věcí „odkladu“ činnosti, tj. její projekce do zászvětného (jak se ostatně domníval Marx), a do jaké míry tato naděje udržuje eschatologickou distinkci mezi realitou „nyní“ a „ještě ne“. Všechny velké utopie pracují se smazáním této distinkce, jakož i s radikální projekcí neexistujícího do reality. V tom smyslu lze právě Zamjatinovo *My* chápat jako prozkoumávání terénu „ideálního“ světa, který sterilně reprodukuje sám sebe, jelikož musí rezignovat na jakýkoli rozdíl mezi „nyní“ a „ještě ne“: jako režim eschatologického „naplnění“ musí totiž generovat stále totéž, velebit jakousi neohrazenou „přítomnost“. Tato přítomnost je však beztvárá, protože jí chybí jakákoli budoucnost; v takovém světě už není nic, co „bude“, protože „bude“ samozřejmě vždy totéž. Tak je i kategorie času v „ideálním“ světě nesmyslná, ba nadbytečná.

V tom smyslu také není jasné – jak autorka uvádí při analýze Huxleyho románu *Konec civilizace* – proč křesťanství vyžaduje po člověku obět jeho animální podstaty (str. 39). Mínil se tím nabytí jakési „netělesné“ svobody mimo podmíněnost základních kategorií lidského bytí? Celé dějiny křesťanské spirituality ale ukazují právě oscilaci mezi neukončeností lidské skutečnosti „v tomto těle“, ale také smysl lidské tělesnosti jako konstitutivní antropologické kategorie. Různé formy „obětování animální podstaty“ jsou typické zejména pro extrémní, heretické formy křesťanství, které byly z „mainstreamu“ vylučovány (tím nijak nesnižují autorčinu zajímavou analýzu potřeby totalitních ideologií „nahrazovat“ Boha, náboženské symboly a divinizovat tak samu podstatu svého fungování).

Analýzy vlastní jsou zajímavým „close-readingem“, přesto nakonec zůstávají často poněkud vágní. Platí to jak pro nejasný rozdíl mezi pojmy dystopie a anti-utopie, tak pro závěrečné shrnutí, které pouze reprodukuje složitost celé věci. Definice tu jistě nejsou od toho, aby byl podle nich „řízen svět“, ale pro to, abychom skrze světlo rozlišení mohli vnímat podstatné okolnosti skutečnosti. Žánr se navíc nedefinuje jen svojí korespondencí s definicí, kterou utvořil někdo jiný, nýbrž logikou vlastního rozvoje, intertextuálních vztahů s podobnými texty v minulosti apod. V tom smyslu lze metodologii „definice vs. její korespondence s realitou“ považovat za poněkud jednorozměrnou.

Celkově slušný dojem z práce poněkud maří redakční nedbalost. V textu je bohužel velké množství chyb (chybějící uvozovky, překlepy) a autorka se nevyhnula ani hrubým chybám (např. „nevyzívá“ na str. 25). Takovéto věci překvapují. Lze je snad vysvětlit spěchem při závěrečné redakci textu.

Filozofická
fakulta
Faculty
of Philosophy

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Práci přesto **doporučuji** k obhajobě.

Navrhovaná klasifikace: **velmi dobře**

18. srpna 2016

Datum

Podpis